

heeft om in zijn annotatie zoveel mogelijk materiaal uit andere Deventer bronnen aan die van de lijst toe te voegen. Bovendien poogt hij tot conclusies te komen omtrent de herkomst van de Deventer bevolking door na te gaan welke plaatsnamen als achternaam in de lijst fungeren. Verder dan 100 km van Deventer lagen de 87 genoemde 'plaatsen van herkomst' niet, de meeste nog aanzienlijk dichter bij de stad, hetgeen Van Ommeren tot de stellige uitspraak brengt dat de Deventer bevolking uit de min of meer nabije omtrek kwam. Dat is op zichzelf niet zeer opmerkelijk, maar toch dienen we wel te bedenken dat honderden personen geen achternaam-met-toponym hebben, of helemaal geen achternaam voeren. Hoe voorzichtig we moeten zijn met gevolgtrekkingen blijkt uit het feit dat op het gegeven lijstje geen Friese plaatsnamen voorkomen, terwijl wèl een aantal broeders een Friese voornaam heeft.

Een merkwaardigheid waarvoor Van Ommeren geen aandacht vraagt, is de in de veertiende eeuw te constateren inauguratie van bastaarden (vrijwel steeds van gildebroeders) als nieuwe leden. Terwijl dit vóór 1350 maar twee keer vermeld is (in 1330 en 1347) werd het daarna blijkbaar een gewoonte: in 1356 vormen zij 8 procent, in 1359 bij een klein aantal nieuwe leden 16 procent, in 1361 10 procent, in 1369 bijna een kwart van het totaal. Ik ben geneigd te denken, dat de broederschap in deze jaren bezig was om lacunes, door pestaanvallen veroorzaakt, met bijzondere maatregelen op te vullen. Opmerkelijk is het dat juist in deze periode tweemaal bij de inauguratie staat, dat de oldermansplaats door overlijden vacant is. - Zo is het ook na lezing van Van Ommerens uitvoerige inleiding nog wel lonend om de door hem met zoveel zorg uitgegeven lijst zelf te bestuderen.

J. A. Kossmann-Putto

Het begijnhof van Aarschot (Bijdragen tot de geschiedenis van het Land van Aarschot, I; Tiel: Aarschotse kring voor heemkunde, 1976, 454 blz., 104 afb.).

De Aarschotse kring voor heemkunde kan in zijn vrij kort bestaan reeds bogen op een aantal merkwaardige prestaties en zeer verdienstelijke uitgaven. Ditmaal bezorgde de kring een lijvige verzamelbundel gewijd aan het bekende begijnhof in die stad. Vijf plaatselijke vorsers hebben hun krachten gebundeld om de geschiedenis en de kunstgeschiedenis van dit begijnhof vanaf 1251, datum van de eerste vermelding ervan, te behandelen. Ofschoon ongetwijfeld in de eerste plaats bedoeld voor de belangstellenden uit de stad zelf, werd de bundel strikt wetenschappelijk opgevat. Deze opzet komt duidelijk naar voren in de talrijke referenties naar de voor een goed deel onuitgegeven bronnen, die over diverse fondsen, onder meer te Aarschot, Brussel, Heverlee (Leuven) en Mechelen, verspreid zijn. Een systematische bronnenlijst zou daarom ook niet misstaan hebben naast de wel opgenomen bibliografie (82 nummers) door T. J. Gerits, de studie over en de catalogi van de ikonografische bronnen door A. Coeck en de beschrijvende inventaris van het bewaard gebleven kunstpatrimonium door T. J. Gerits.

Verskillende hoofdstukken bevatten trouwens uitvoerige citaten uit deze Latijnse of Dietse bronnen en worden niet zelden vergezeld door bijlagen die reeds gepubliceerde documenten opnieuw afdrukken of een aantal andere voor het eerst publiceren. Uiteraard zal de doorsnee-liefhebber van de plaatselijke oudheden en monumenten aan deze teksten weinig hebben, maar de historicus, voor wie ze waarschijnlijk bedoeld zijn, zal zich voortdurend ergeren aan de vele onnauwkeurigheden, meestal een gevolg van het te onaandachtig nalezen van de drukproeven. Bij wijze van voorbeeld in de oorkonde van 1258 (pagina 135, gewoon afgedrukt naar de editie van J. Evers) merkten wij op: *nstra* in plaats van

nostra; unis in plaats van *unus; ist* in plaats van *sit*. Ter verontschuldiging moet worden gezegd dat deze fouten op één na reeds bij J. Evers voorkwamen. Maar ook de oorspronkelijk uitgegeven teksten wemelen van fouten, aldus bij voorbeeld een oorkonde van 1294 (189): *inventitas* in plaats van *inventitus; J(ohanna)* in plaats van *J(ohanni); annuiersariis* in plaats van *anniversariis*; of in een oorkonde van maart 1295 (niet 4 maart 1295 zoals ten onrechte in het regest bovenaan staat) (190): *placeat* in plaats van *placet; aliis* in plaats van *aliiis; custodie habebunt* in plaats van *custodie dabunt annuatim suis duobus vel tribus sacerdotibus cuilibet duodecim denarios lovanienses et magistra infirmarie et que gerit officium custodie habebunt; residum* in plaats van *residuum; quiae* in plaats van *quia*. Dit lijstje kon naar believen worden aangevuld. Men vraagt zich daarenboven af waarom in deze teksten nu eens de initialen van de optredende kerkelijke hoogwaardigheidsbekleders werden opgelost, soms tussen ronde haakjes en in cursief, soms tussen rechte haakjes in gewone letter - en dan weer niet. Ook werden soms de data in de teksten omgerekend in onze jaartelling op grond van het gebruik van de Paasstijl en bij andere documenten, waarover nochtans wat dat betreft geen twijfel kan bestaan, bleef dit achterwege (onder meer pagina's 244 en 249). Voor een oorkonde is de dagnummering trouwens eveneens verkeerd aangegeven. Het betreft niet 8 maar 9 maart 1294 (189).

Men zal wel begrijpen dat bij een groepspublicatie een aantal herhalingen onvermijdelijk is. Vooral een aantal gegevens uit de algemene inleiding over het begijnenwezen door A. Willems, die niet altijd op heldere en systematische wijze een samenvatting van de bestaande literatuur over de aard, de oorsprong en de naam van de begijnenbeweging schreef, werd vaak in de volgende bijdragen herhaald. De hoofdstukken van T. J. Gerits, die het leeuwedeel van het boek op zich heeft genomen, lijden duidelijk onder zijn snelle manier van werken. Een aantal tegenstrijdigheden in zijn bronnen (of in zijn tekst?) werd door hem niet eens opgemerkt, of in elk geval niet onder de aandacht van de lezers gebracht. Zo spreken de lijsten der begijnen (pagina's 38, 43 en 45) zich, zoals trouwens te verwachten, herhaalde malen tegen over hun leeftijd en de duur van hun kloosterleven. Op een plaats is er sprake van vier meesteressen vanaf de middeleeuwen tot de zeventiende eeuw (44) en elders blijken er slechts drie meesteressen te bestaan, in 1666 nog herleid tot twee (102-103). Ook onjuistheden ontbreken niet. Het is haast uitgesloten dat de begijnen in hun levensonderhoud voorzagen met lakenweven, dat was mannenwerk, - en dat hun activiteiten in de wolindustrie doorgaans door de stedelijke overheid van belastingen vrijgesteld werden (68); in feite werd daarentegen bepaald dat zij geen winstgevendende activiteiten mochten uitoefenen tenzij ze zoals de leken belastingen betaalden. Zo ik de tekst goed begrijp (99) dan spreekt de auteur ten onrechte van de uitdeling van pepernoten in de vasten; de begijnen ontvingen wel een *pepen eerten* (= een inhoudsmaat erwten!). Het is zeker ook een lapsus in 1321 te gewagen van Maria van Vierson als hertogin van Brabant (129)! De opstellen van T. J. Gerits over 'Het begijnenleven te Aarschot' en 'Het Aarschotse begijnhof en de abdij van Averbode' volgen doorgaans de hem bekende bronnen op de voet. Dit geeft de bijdragen natuurlijk een stevige basis, maar laat meteen een aantal actuele problemen onbehandeld. De voorlopige lijsten van meesteressen, pastoors en momboren van het begijnhof zijn natuurlijk welkom, maar graag had men iets meer gehoord over de doorsnee-begijn, haar sociale en geografische afkomst, de leeftijd bij het intreden, haar levensduur, enz. en over de plaats in de Aarschotse samenleving en de bindingen met het magistraatsmilieu van deze momboren.

Wel vermeldt F. Scheys in zijn overzicht van 'Het grondbezit van het Aarschots begijnhof' terloops dat de meeste begijnen uit de boerenstand stammen, maar ook hij geeft daarvoor geen enkel bewijs (signaleren wij terloops de drukfout op pagina 195 waar 695,2 roe-

den' worden gelijkgesteld met 'zes dagmaal 45 ½ roede' zonder dat men uit de tekst het juiste getal kan opmaken).

In feite zou een hierbij aansluitende studie over het landbouwbedrijf wenselijk zijn geweest. De enkele bewaarde rekeningen worden terloops wel hier en daar geciteerd, maar nergens worden zij systematisch benut noch voor de landbouwwitbating, noch voor een studie over de financiën van de begijnengemeenschap.

Een gebrek aan aansluiting bij de huidige problematiek van het historische onderzoek en aan vertrouwdheid met de algemene wetenschappelijke literatuur die daarmee samenhangt valt wel meer op in deze bundel. Dit is helaas ook het geval bij de overigens belangwekkende bijdrage van W. Schroeven over 'Het Aarschots begijnhof en zijn betrekkingen met de stad'. Vermelden wij tenslotte nog het hoofdstuk van architect J. Meeus over de 'bouwgeschiedenis van het Aarschots begijnhof en T. J. Gerits' 'Kunsthistorische aantekeningen over de Aarschotse begijnhofkerk', die onze competentie als historicus volledig te buiten gaan. Ook voor de geschiedenis van handel en nijverheid zijn zij niet zonder belang.

Ondanks de onmiskenbare en talrijke detailfouten, is deze bundel in zijn geheel een kostbare bijdrage voor de plaatselijke geschiedenis, kunstgeschiedenis en familiekunde, maar ook in een breder kader zullen de Aarschotse gegevens bouwstoffen en vergelijkingspunten leveren voor beoefenaars van de meest diverse disciplines. Men kan Aarschot slechts benijden om een heemkundige kring die tot een dergelijke uitgave in staat is.

R. van Uytven

R. Doehaerd en F. Daelemans, m.m.v. F. de Nave en J. P. Peeters, *Cijnsgronden te Herzele, 14de eeuw*, I, *Het cijnsboek van de heerlijkheid*, II, *Het goederen- en cijnsboek van Saint-Ghislain* (Brussel: VUB-uitgaven, 1978, lxvi + 73 blz., 200 BF); F. Daelemans, *Repartitie en exploitatie van het areaal te Herzele, einde 14e - begin 15e eeuw* (Brussel: VUB-uitgaven, 1977, 137 blz., 200 BF); V. Meyhuys en F. Daelemans, *De oudste domeinrekeningen van Herzele, 1386-1394* (Brussel: VUB-uitgaven, 1979, xliii + 135 blz.).

In de reeks Herzele-dossiers uitgegeven door het Centrum sociale structuren en economische conjunctuur (Vrije Universiteit Brussel) verschenen de dossiers 5, 6 en 7 die de neerslag vormen van een reeks colleges historische kritiek middeleeuwen onder leiding van mevrouw prof. dr. R. de Bock-Doehaerd en van een licentieverharideling (V. Meyhuys) die bij het onderwerp van de colleges - sociaal-economische geschiedenis van een laatmiddeleeuwse heerlijkheid - aansluit. Men kan zich bijzonder verheugen over het feit dat dankzij de activiteiten van voornoemd centrum de resultaten van een soort onderzoek dat te zelden de seminaries waarin het tot stand is gekomen verlaat, voor een bredere kring toegankelijk worden. Dat een dergelijke snelle en goedkope wijze van uitgeven niet steeds samengaat met het afleveren van kwaliteitsprodukten werd reeds bij een gelijkaardige reeks publikaties voor de hedendaagse sociale geschiedenis opgemerkt¹. Alvorens na te gaan of dit ook hier niet het geval is, verdienen de onderzoeksresultaten nader beschouwd te worden. Dossier 5 bevat twee tekstuittgaven: het oudst bewaarde cijnsboek van de heerlijkheid Herzele vanaf 1386 (1-39) en het goederen- en cijnsboek van dé bezittingen te Herzele van de Sint-Ghislainabdij (nabij Mons in Henegouwen) uit het begin van de veertiende eeuw

1. J. de Belder, 'De Gentse textielarbeiders in de 19e en 20ste eeuw', *Tijdschrift voor geschiedenis*, XCII (1979) 192.